

Vergeven - nooit vergeten

De ervaringen van een 'teruggekeerde'

■ De heer Jannes Priem tussen groep 8 van De Rank.

(Foto: Patricia Veer)

Vandaag - bijna zestig jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog - viert Nederland Bevrijdingsdag. Voor Schoonhovenaar Jannes Priem (78) hield de oorlog eigenlijk pas écht in 1994 op. Toen, bijna vijftig jaar na dato, was hij eindelijk zover dat hij instaat was te vertellen over de vele gruwelijkheden die hij tijdens de oorlog in de Duitse concentratiekampen heeft meegemaakt. Nu geeft hij lezingen door heel Nederland en Duitsland en vertelt hij in schoolklassen over zijn ervaringen. Donderdag was hij te gast in groep acht van De Rank in Schoonhoven en de Postiljon mocht daarbij aanwezig zijn.

SCHOONHOVEN - "De heer Priem heeft iets bijzonders meegemaakt", begint Hans Fokker, docent in groep acht. "Het is belangrijk om zijn verhaal te horen, te weten en te onthouden om later weer zelf aan jullie kinderen door te kunnen vertellen. Jullie kinderen kunnen de verhalen niet meer horen, maar alleen nog van internet halen of in boeken lezen. Veel mensen die de oorlog hebben meegemaakt kunnen of willen daar niet meer over praten. Daarom is het heel bijzonder dat de heer Priem vandaag bij ons te gast is."

In de muistille klas aan de Benuxlaan gaat Jannes Priem vijftig jaar terug in de tijd.

"Mijn naam is Jannes Priem en ik ben geboren op 10 december 1925 in Putten. In 1944 had de Puttense verzetsbeweging gehoord dat Rauter, de rechterhand van Hitler, een bezoek zou brengen aan het dorp. Zij besloten in een hinderlaag te gaan liggen om de man te vermoorden. Ze paktten echter de verkeerde auto en één officier kwam om het leven. Een andere officier - die deed alsof hij dood was - wist te ontsnappen en heeft hulp gehaald. Als wraakactie werd Putten op 1 oktober 1944 door de Duisters omsingeld en afgesloten.

Alle mannen werden verzameld in de school. Die nacht werden honderd huizen verwoest en platgebrand. De volgende morgen werden we - met 672 man - afgevoerd naar concentratiekamp Amersfoort. Daar moesten we aardappelen rooien. Omdat er nooit gecontroleerd werd, had ik drie aardappelen in mijn zak gestoken. Helaas werd er die avond wel gecontroleerd. Ik ben met een knuppel in elkaar geslagen en heb drie dagen opgesloten gezeten. Ik was geradbraakt toen ik er weer uit kwam."

Transport

"Na tien dagen werden we op transport gesteld naar Neuengamme. Bij Stroe zijn er mannen uit de trein gesprongen, zodat we uiteindelijk met 598 Puttenaren in Duitsland aankwamen. We werden door een muziekkapel ontvangen die het lied 'Alte Kameraden' speelde. Dit lied kan en zal ik nooit vergeten. Met knuppels werden we uit de wagons geslagen en naar de appèlplaats gevoerd. Als mens gingen we de barakken binnen, om er vervolgens als een nummer weer uit te komen. We moesten alles afgeven tot we poedelnaakt waren. Vervolgens werden we van onder tot boven kaal geschoren. Weer een lokaal verder werd iedereen onder een gloeiend hete lisoldouche gezet. We kregen een broek, hemd en jas toegesmeten en een paar schoenen - of ze nu pasten of niet - en je kon weer naar buiten. Iedereen kreeg een nummer om zijn nek. Mijn nummer - 67.648 - vergeet ik nooit meer."

Beesten

"De volgende morgen werden we in groepen ingedeeld en moesten we ergens gaan werken. Met honderd Puttenaren werd ik op de trein gezet naar Husum-Schwesing. Met veertig, vijftig man zaten we in de wagons als beesten op elkaar. In Husum werden we in kleine barakken onder gebracht

waar normaal niet meer dan vijftig personen in konden. Wij sliepen er met tweehonderd man. Er zaten vensters zonder glas, dus de koude wind en regen hadden vrij spel en het vroom dat het kraakte. Overdag moesten we tankvallen graven en stonden we tot ons knieën in het water. 's Avonds kregen we koolsoep en wat droog brood en daar moesten we het de hele dag mee doen. Na zes weken waren er nog 111 Puttenaren over. Veel mannen zijn daar doodgeslagen, verhongerd of door ziekte omgekomen.

Na veertien dagen werd ik naar Ladelund overgeplaatst. Ook daar moesten we tankvallen graven. Het was hard werken. Veel stokslagen en weinig eten en drinken. We mochten niet met elkaar praten. Toen mijn zwager op een dag iets tegen mij zei en ik antwoord gaf, hebben de SS'ers mijn onderkaak in elkaar geslagen. Boven miste ik drie tanden. Van die gevolgen heb ik nu nog last. Na zes weken in de hel van Ladelund, werden we weer terug gestuurd naar Neuengamme. Daar moest ik naar de kamparts, Want ik had een wond aan mijn voet opgelopen waar de maden uitkropen. De arts nam een klein mesje en krabde de wond schoon. Gelukkig had ik mijn engeltje bij me, zodat ik in de keuken te werk werd gesteld, zodat mijn voet kon rusten. Na tien dagen moest ik met een grote ploeg puin gaan ruimen in Hamburg. Daar zijn veel mensen omgekomen bij de bombardementen, want we mochten niet in dekking. Hier heb ik veertien dagen gewerkt en vervolgens werd ik op transport gesteld naar Versen-Meppen. Daar heb ik bijna zeven weken gezeten. Ik heb hier veel mensen zien sterven. Wij zijn toen met een groep weer terug gegaan naar Neuengamme waar we in de steenfabriek moesten werken. Je moest met drie of vier man een zware lorie een steile helling op duwen. Wie struikelde werd naar beneden geknuppeld en dood geslagen. Ook dit heb ik overleefd dankzij het engeltje op mijn schouder."

Dodenkamp

"Na twee weken in de steenfabriek te hebben gewerkt, werden we met zo'n vijftig man op transport gesteld in veewagons naar het dodenkamp Bergen-Belsen. Ik was toen negentien jaar. We sliepen op verrot stro met vier man op een deken, terwijl de luizen over ons heen liepen. Dagelijks moesten we met een karretje de barakken af om de doden op te laden en naar het crematorium te brengen. Daarna was er een avondappèl dat soms uren duurde. Rond een uur of acht kregen we eten en als we geluk hadden, mochten we rusten. Als de kampcommandant een slechte bui had, werden we er 's nachts ook nog eens uitgeknuppeld voor een extra appèl.

Er zijn daar gruwelijkheden gebeurd die te erg zijn om aan jullie te vertellen. Ik wil één voorbeeld geven. In de officierskamers hingen allemaal menselijke resten. Zo was er een officier die een radio had, waar aan de beide speakers de oren van mensen geplakt zaten. In de laatste week van april 1945 moesten wij met spoed op transport, omdat de Britten in aantocht waren. Weer werden we in veewagons gesmeten en naar Lubeck vervoerd. Daar werden we op schepen geladen. De Duitsers wilden de boten tot zinken brengen om van de gevangenen af te zijn. Maar door een fout van de geallieerden werden de schepen door de Engelsen gebombardeerd. Slechts vijftig man zijn door het Zweedse Rode Kruis gered. Hoe dit gegaan is, kan ik mij niet meer herinneren. Maar toen ik mijn ogen opende zag ik mensen van het Rode Kruis. In Zweden werden we naar een ziekenhuis gebracht om op krachten te komen. Ik woog toen nog maar dertig kilo. We werden met suikerlepeltjes gevoerd, want als het te snel zou gaan, zouden we het niet overleven. Na drie of vier weken gingen we naar een herstellingsoord om verder aan te sterken. Toen ik naar huis ging, woog ik weer zo'n 65 kilo."

Leugenaar

"Toen ik weer in Putten was, hadden veel mensen uit het dorp vragen over hun familie. Veel kon ik daar niet over vertellen, omdat mensen met een kale kop en boevenkleding allemaal op elkaar lijkten. Het was heel lastig om anderen te herkennen. Op een gegeven moment ben ik zelfs uitgemaakt voor een leugenaar. Toen klapte bij mij alles dicht. Ik heb mezelf maandenlang in huis opgesloten en wilde met niemand meer praten. Dat heeft bijna vijftig jaar geduurd. In 1992 ben ik met een groep mensen terug geweest naar het voormalige concentratiekamp Neuengamme. Vervolgens ben ik in 1993 naar Ladelund geweest. De ontvangst door de mensen daar heeft mij zo diep getroffen dat het slot is open gesprongen. Nachtenlang heb ik zitten praten met de Duitse pastor Richter. Wij hebben, met de Duitse en de Nederlandse bijbel in onze handen, gepraat over verzoening en vergeving. Ruim een jaar na dat bezoek ben ik mijn ervaringen in een boek gaan verwerken en pas vanaf die tijd kon ik weer vertellen over wat ik in de diverse kampen heb meegemaakt. Met heel veel liefde en plezier vertel ik nu mijn verhaal op scholen en voor andere instellingen onder het motto 'Vergeven, maar nooit vergeten'."

Patricia Veer

Noot van de redactie: het was niet mogelijk het complete en gedetailleerde verhaal van de heer Priem op deze pagina weer te geven. Dit verhaal bevat slechts een samenvatting van alles dat hij heeft meegemaakt. Meer informatie over het boek van mijnheer Priem is verkrijgbaar op de redactie. Tel.: (0182) 665099.